

บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาชุมชนของประเทศกำลังพัฒนา: กรณีศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

อาจารย์ ดร. สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ.
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง พื้นที่กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน และ 3) ศึกษาลักษณะการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนจากบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน ระเบียบวิธีการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาระดับภาพรวม มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือองค์กรชุมชนที่ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร จำนวน 130 องค์กรชุมชน และ 2) การศึกษาระดับเชิงลึกเป็นกรณีศึกษา มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกองค์กรชุมชนรายครัวเรือนในแต่ละกรณีศึกษาที่คัดเลือกมาจากการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมที่ต่างกันขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ข้อมูลทุติยภูมิจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชน และ 3) การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับหน่วยวิเคราะห์ทั้งสองระดับการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างขององค์กรชุมชนที่มีระดับการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน และใช้เทคนิควิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมเพื่อการอธิบายบทบาทขององค์กรชุมชนและสมาชิกองค์กรชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทที่มีความหมายร่วมเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน สถานการณ์ที่มีปัญหาต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยจะทำให้สมาชิกชุมชนมีการรับรู้และตระหนักต่อสถานการณ์ สิ่งนี้กระตุ้นให้เกิดทัศนคติ และพฤติกรรมในการแก้ไขปัญหาไปสู่การวางกลยุทธ์การติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา และค้นหาสมาชิกบุคคลอื่นที่เผชิญกับสถานการณ์เดียวกัน 2) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนควรมาจากทำให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรมากกว่าการแทรกแซง และสร้างเงื่อนไขการรวมกลุ่มของ

องค์กรชุมชน เนื่องจากจะเป็นปัจจัยที่ทำให้การตระหนักและการรับรู้ในบริบทที่มีความหมายร่วมกัน ลดลง ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้าใจในบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนไม่ได้มาจากการตัดสินใจขององค์กรชุมชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ สิ่งนี้ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีความแตกต่างกัน ได้แก่ การมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนกับการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะนี้มีความต่างกันอย่างมาก ทั้งด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอก บทบาทการมีส่วนร่วมและลักษณะการตัดสินใจ ซึ่งการมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนจะส่งผลต่อบทบาทขององค์กรชุมชนและบทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการมาก และ 4) การดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมุ่งเน้นกิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารโดยใช้กลุ่มย่อยเพื่อการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างเป็นโครงข่ายแบบสื่อสารทุกช่องทางที่สามารถทำให้เกิดความรับรู้เข้าใจร่วมกันและตรงกันนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกัน

คำสำคัญ: บทบาทขององค์กรชุมชน, กระบวนการมีส่วนร่วม, การพัฒนาชุมชน

1. หลักการและเหตุผลของประเด็นวิจัย

ปรากฏการณ์สากลของการฟื้นฟูเมืองทั่วโลกส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการวางแผนแบบบนลงล่าง (Top-down planning) โดยภาครัฐมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการหลัก ส่วนสาระของการวางแผนมีมุมมองแบบองค์รวม ลักษณะการดำเนินการจะเป็นแบบเวเนคืนพื้นที่เพื่อการรื้อถอนและสร้างใหม่ อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวได้ถูกศึกษาวิจัยตลอดจนได้รับการวิพากษ์ถึงความไม่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูเมือง ไม่ว่าจะเป็สิ่งทำให้เกิดผลกระทบทางด้านการทำลายความเป็นชุมชนของเมือง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการวางแผนฟื้นฟูเมืองเป็นแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up planning) ซึ่งเป็นแนวคิดในยุคเริ่มต้นของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของภาคชุมชน โดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มชุมชนในลักษณะองค์กรชุมชนที่จะมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการหลักควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน¹ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการวางแผนตามแนวคิดนี้ไม่สามารถผลักดันสาระการฟื้นฟูเมืองได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเต็มที่ ผลของการดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของสวัสดิการสังคมและการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากเกิดข้อจำกัดด้านทรัพยากร ด้านสังคม ด้านเทคนิคและด้านองค์ความรู้ในการฟื้นฟูเมืองขององค์กรชุมชนเหล่านั้น ดังนั้นแนวคิดกระบวนการวางแผนจึงมาสู่การวางแผนแบบเน้นกลยุทธ์ (Strategic planning) ที่พยายามสร้างการมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูเมือง โดยเฉพาะการเป็นแกนหลักของภาคชุมชนภายในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการประสานสร้างข้อตกลงร่วมกันที่ได้จากการเจรจาและต่อรอง ตลอดจนถึงการระดมทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำเนินการทางด้านต่างๆ ของการฟื้นฟูเมืองจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะสามารถขับเคลื่อนการฟื้นฟูเมือง ณ พื้นที่หนึ่งๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีนัยสำคัญเพียงพอต่อพื้นที่เมืองแห่งนั้น โดยครอบคลุมไปจนถึงประโยชน์ที่จะได้รับทางเศรษฐกิจ สังคมและกลุ่มผู้อยู่อาศัยหรือชุมชนบนพื้นที่แห่งนั้นผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ซึ่งมาจากกระบวนการวางแผนแบบเน้นกลยุทธ์

กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางในการสร้างความเข้าใจหรือการปรับบรรทัดฐานทางสังคม ที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะกับภาครัฐ และได้รับการสนับสนุนหรือการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสำหรับการหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

สำหรับประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) มาจนถึง พ.ศ.2520 นโยบายภาครัฐได้มุ่งเน้นการฟื้นฟูเมืองเปลี่ยนแปลงที่ดินเพื่อรองรับการพัฒนาาระบบอุตสาหกรรมของประเทศ ขณะนั้นนโยบายการฟื้นฟูเมืองของภาครัฐเป็นลักษณะของการเวนคืนพื้นที่ การรื้อถอนและการสร้างใหม่ที่เน้นการพัฒนาทางกายภาพเป็นหลัก ชุมชนแออัดหรือสลัมถูกนิยามเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมและสร้างปัญหาทางสังคมให้กับเมือง ดังนั้นปรากฏการณ์ไร้รัฐชุมชนแออัดจึงเกิดขึ้นทั่วประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อนำที่ดินในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัดนำมาใช้สำหรับการพัฒนาประเทศ

สถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นได้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวชุมชนแออัดอย่างเป็นโครงข่ายในการสร้างพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองทางด้านนโยบายของภาครัฐและเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในกระบวนการมีส่วนร่วมการวางแผนพัฒนาเมืองทางด้านกรฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนเพื่อร่วมจัดการการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ สิ่งทีกล่าวมาได้ส่งผลกระทบต่อระดับนโยบายการแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัดพื้นที่ต่างๆ ภายในเมืองของประเทศไทย² ผ่านแผนงานชื่อโครงการบ้านมั่นคงของภาครัฐภายใต้การดูแลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

สำหรับแนวคิดกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นที่นิยมใช้ในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากเป็นกลไกทางสังคมที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปรับบรรทัดฐานทางสังคมที่จะนำไปสู่การสร้างมาตรการและข้อกำหนดทางกฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศเพื่อการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

แม้ว่าในปัจจุบันแนวคิดการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นที่แพร่หลายและมีการใช้แนวคิดอื่นเข้ามาร่วมในการให้รายละเอียดของกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านกรมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดด้านการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย แนวคิดด้านองค์กรชุมชนแกนหลัก และการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งจะมีแบบจำลองบทบาทระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างมากมาย (สกนธ์สุข มงคลสมัย, 2544; พิชิตศักดิ์ มีมาก, 2548; ชมพูนุช พบสุข, 2549; เสาวนีย์ จันทสอน, 2552; Hughes and Carmichael, 1998; Nelson, 2001; Tsenkova, 2002; Ball, Le Ny and Maginn, 2003; Fletcher, 2007) แต่ยังเป็นเพียงการยกตัวอย่างเป็นรายกรณีศึกษา และยังไม่มีการสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์และศึกษาแบบองค์รวมของกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างเป็นระบบ

สิ่งที่กล่าวมาจึงเป็นหลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีคำถามหลักในการวิจัย คือ องค์กรชุมชนมีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอย่างไร มีคำถามย่อยสำหรับการศึกษาในรายละเอียด 3 ประเด็น ได้แก่ 1) องค์กรชุมชนมีรูปแบบในกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อพัฒนาชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเป็นอย่างไร 2) องค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกันจะมีบทบาทการพัฒนาชุมชนต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไร และ 3) รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกัน จะมีลักษณะต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย³

กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมมุ่งเน้นเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีด้านองค์กรชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่อธิบายลักษณะรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก และแนวคิดทฤษฎีด้านโครงข่ายทางสังคมในกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย โดยมุ่งเน้นศึกษากับสมาชิกองค์กรชุมชนที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวคิดในการศึกษาโครงข่ายการติดต่อสื่อสารในระดับบุคคลเพื่อวิเคราะห์บทบาทและตำแหน่งการสื่อสารท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย การวิเคราะห์นี้สามารถสะท้อนต่อกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่มีลักษณะของการสื่อสารแบบสองทางได้อีกด้วย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.1.1 องค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน หมายถึง กลไกการจัดการของชุมชนจากการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนโดยการร่วมมือช่วยเหลือในการแก้ปัญหาหรือรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มสมาชิก ในประเด็นด้านการพัฒนาชุมชนที่ปราศจากความมั่นคงด้านกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดินและย่านที่อยู่อาศัยที่มีสภาพเสื่อมโทรม มีการดำเนินแผนงานให้มีความมั่นคงด้านกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดิน และพัฒนาย่านที่อยู่อาศัยให้มีประโยชน์ใช้สอยได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น

สำหรับประเทศกำลังพัฒนามีความจำเป็นต้องใช้องค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินโครงการในบริบทของประเทศที่ไม่มีกฎหมายด้านการฟื้นฟูเมืองรองรับ กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมกับองค์กรชุมชนนับเป็นรูปแบบที่สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของชุมชนได้มากกว่ากระบวนการวางแผนที่มีองค์กรภายนอกชุมชนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว

องค์กรชุมชนจะก่อเกิดขึ้นเองได้จากการสื่อสารหรือการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ พัฒนากลายเป็นโครงข่ายทางสังคมจากการพยายามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการนำมาใช้สำหรับการจัดการหรือการแก้ปัญหาด้านใดด้านหนึ่งของตนเองหรือกลุ่มของตนเอง ซึ่งปรากฏการณ์นี้ได้ถูกนิยามว่าเป็น “องค์กรชุมชนแห่งการปฏิบัติ” จะมีคุณลักษณะเฉพาะ คือ จะมุ่งสนใจที่การจัดการบริบทที่มีความหมายร่วมกันมากกว่าการจัดการรูปแบบขององค์กร และบริบทของความหมายร่วมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อแต่ละบุคคลที่มาร่วมดำเนินการเหล่านี้ได้รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่ง หรือมีความเป็นเจ้าของในสิ่งที่

ดำเนินการนั้น ในช่วงเวลาที่ดำเนินการหรือตลอดไปจากการตกลงร่วมกัน (ปุสตี อาคมานนท์ มอนซอน และ ปัทมา สุพรรณกุล, 2549)

2.1.2 การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการวิเคราะห์เพื่อจำแนกคุณลักษณะของระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการวางแผนกับองค์กรภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีมาจาก Arntein (1969) Guaraldo (1996) และ Hamdi and Geothert (1997) ผ่านการสังเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแนวคิดด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ลักษณะการกระจายอำนาจการตัดสินใจ 2) ลักษณะการเสริมพลังของภาครัฐหรือองค์กรภายนอก และ 3) ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภาครัฐหรือองค์กรภายนอก นำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดเรื่องมือการวัด และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1.3 โครงข่ายทางสังคมในกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย

โครงข่ายทางสังคมในกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเป็นแนวคิดของการใช้กลไกทางสังคมในระบบการบริหารจัดการกระบวนการที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายและดำเนินการภายในพื้นที่เมือง โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งยังไม่มีระบบกฎหมายและระบบการเงินที่เหมาะสมต่อกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน ดังนั้นระบบทางสังคมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนจึงนับเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่และดำเนินกิจกรรมให้เกิดขึ้น (Repetti and Prelaz-Droux, 2002)

ระบบทางสังคมนับเป็นกลไกของการปรับบรรทัดฐานหรือการให้คุณค่าในสิ่งหนึ่งร่วมกันของสังคม ซึ่งกลไกนี้จะเกิดจากการติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปสู่ความเข้าใจและการให้คุณค่าร่วมกันและสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันได้ในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามปัญหาเชิงโครงสร้างของการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมักเกิดขึ้นจากความปราศจากโครงสร้างและความซับซ้อนของสังคมที่ทำให้ขาดความเข้าใจในความรู้และองค์ประกอบที่ควรเป็น เช่น การให้คุณค่า บรรทัดฐานทางสังคม วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กร และความไม่เข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบทางความคิด เช่น ข้อมูลการวิจัยและข้อมูลข่าวสาร ปัญหาที่กล่าวมาเป็นผลมาจากช่องว่างระหว่างสิ่งที่ควรเป็นกับสถานการณ์ที่คาดการณ์ของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะไม่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหา เนื่องจากแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้ที่แตกต่างกัน (de Kruijf, 2008)

แนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมได้มีการกล่าวถึงมาตลอดในทฤษฎีกระบวนการวางแผนที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะกระบวนการวางแผนในลักษณะการปฏิรูป (Urban Regeneration) ที่จะต้องมีการเจรจาต่อรองสิทธิในการร่วมสร้างนโยบาย รายละเอียดของแผน ตลอดจนการบริหารจัดการด้านการดำเนินการของกลุ่มชาวชุมชนผู้อยู่อาศัยภายในพื้นที่แห่งนั้น

แนวคิดนี้มุ่งเน้นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรท่ามกลางกระบวนการวางแผนในสาระใดสาระหนึ่ง ระดับของการปฏิสัมพันธ์ในแต่ละหน่วยจะขึ้นอยู่กับจำนวนและความถี่

ของการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันภายในโครงข่ายทางสังคม นอกจากนี้ระดับปฏิสัมพันธ์จะถูกพิจารณาเป็นกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดช่องทางของการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูล และข่าวสารที่จะนำไปสู่การเจรจาสร้างฉันทามติ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตลอดจนการระดมทรัพยากรและทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้น

2.2 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 3 วิธี ได้แก่ 1) การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 2) การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมต่างกัน และ 3) การวัดรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมต่างกัน

2.2.1 การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีมาจาก Arnstein, Guaraldo และ Hamdi and Geothert ผ่านการสังเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแนวคิดด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ลักษณะการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (Arnstein, 1969) 2) ลักษณะการเสริมพลังของภาครัฐหรือองค์กรภายนอก (Guaraldo, 1996) และ 3) ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภาครัฐหรือองค์กรภายนอก (Hamdi and Geothert, 1997) สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปกรอบแนวคิดในสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการดำเนินแผนงานพัฒนาชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคง

ประเภทการมีส่วนร่วม	ระดับชั้น	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก	บทบาทขององค์กรชุมชน	อำนาจการตัดสินใจ
ไม่มีส่วนร่วม	1	รอรับผลดำเนินงาน	ทางเดียว	ไม่มี	ไม่มี
	2	รับรู้แผนงาน	ทางเดียว	ไม่มี	ไม่มี
	3	ถูกควบคุมบทบาทตามแผนงาน	ทางเดียว	ไม่มี	ไม่มี
มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น	4	ให้ความคิดเห็น	สองทาง	มี	ไม่มี
	5	เจรจาต่อรอง	สองทาง	มี	ไม่มี
มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน	6	ร่วมตัดสินใจ	สองทาง	มี	มี
	7	ตัดสินใจกันเอง	สองทาง	มี	มีมาก

เครื่องมือการวัดรูปแบบระดับกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้ออกแบบให้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามใช้รวบรวมข้อมูลกับตัวแทนองค์กรชุมชน เช่น ประธาน ผู้ประสานงานหรือเลขานุการขององค์กรชุมชน เป็นต้น แบบสอบถามมีลักษณะการให้ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการระดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ 2) การกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการ 3) การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนของโครงการ 4) การ

กำหนดงบประมาณโครงการ 5) การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลง
6) การดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาผังชุมชน และ 7) การดูแลบำรุงรักษาผังชุมชนที่ได้มาจากการ
ดำเนินโครงการ

การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนสามารถวัดลักษณะระดับข้อมูลได้
ในเชิงสถิติเป็นแบบอันดับ (Interval scale) ดังนั้นการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของ
องค์กรชุมชนสามารถใช้เทคนิคการจัดกลุ่มทางสถิติด้วยวิธีการจัดแบบลดหลั่น (Hierarchical cluster)
ซึ่งมีหลักการจำแนกลักษณะที่มีความใกล้เคียงทางสถิติในแต่ละหน่วยวิเคราะห์อยู่กลุ่มเดียวกัน และ
ลักษณะทางสถิติที่ไม่ใกล้เคียงกันอยู่คนละกลุ่มได้อย่างมีนัยสำคัญ กระบวนการวิเคราะห์ดังกล่าว
จะทำให้สามารถจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนให้เป็นไปตามคุณลักษณะ
ประเภทการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

2.2.2 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม

การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนมุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลองค์กรชุมชนในการวิเคราะห์
เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 6 ประเด็น
ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลพื้นที่ชุมชน 3) ข้อมูลองค์กรชุมชน 4) โครงสร้างและการ
บริหารองค์กรชุมชน 5) การดำเนินแผนงานโครงการขององค์กรชุมชน และ 6) การบริหารกระบวนการ
ตัดสินใจขององค์กรชุมชน ข้อมูลในแต่ละประเด็นที่รวบรวมมาได้จะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์และ
การจำแนกบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนที่ต่างกันได้

เครื่องมือการวัดบทบาทขององค์กรชุมชนได้ออกแบบให้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามโดยการ
รวบรวมข้อมูลกับตัวแทนองค์กรชุมชน แบบสอบถามมีลักษณะการให้ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการและ
แบบปลายเปิด โดยแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการได้มาจากพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย
และข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่ได้มาจากการ
สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติ
การชุมชนในสำนักงานภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การ
มหาชน) และกลุ่มสมาชิกสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ส่วนแบบสอบถามที่
เป็นแบบปลายเปิดเป็นไปเพื่อต้องการวิเคราะห์ความหลากหลายและวิธีคิดที่เกิดขึ้นขององค์กรชุมชน
เกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในแต่ละประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น

ข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนมีลักษณะการรวบรวมข้อมูลเป็นเชิงปริมาณ ดังนั้นเทคนิคการ
วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเป็นหลัก ซึ่ง
แบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการมีความเหมาะสมและง่ายต่อการเรียบเรียงข้อมูลให้มีความ
พร้อมในการประมวลผล ส่วนแบบสอบถามที่เป็นแบบปลายเปิดใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับ
เทคนิคการเรียบเรียงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อที่จะสามารถนำไปสู่การใช้
เทคนิควิเคราะห์ทางสถิติได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชน
ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปปฏิบัติการบนระบบ Windows ได้แก่ MS Excel ใช้สำหรับการเรียบ
เรียงข้อมูลทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา และ SPSS ใช้สำหรับการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลทางสถิติ

210 หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม
วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.2.3 การวัดรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมแบ่งอธิบายได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม 2) แผนผังโครงข่ายทางสังคม และ 3) ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม

ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม คือ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางสังคมในแต่ละบุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับสาระการพัฒนาชุมชนในช่วงระหว่างดำเนินโครงการบ้านมั่นคง การรวบรวมข้อมูลสามารถนำไปสู่การเรียบเรียงปฏิสัมพันธ์ในแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ภายในโครงข่าย

แผนผังโครงข่ายทางสังคม คือ ภาพวาดการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของโครงข่ายทางสังคมที่ได้ข้อมูลมาจากข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีกราฟที่พัฒนามาจากลักษณะเชิงคณิตศาสตร์สามารถอธิบายโครงสร้างของความเชื่อมโยงภายในกลุ่มทางสังคมง่ายต่อการรับรู้ของมนุษย์ผ่านทางสายตา

ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม สำหรับการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้กลุ่มตัวชี้วัดที่นิยมใช้กันใน การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) 2) กระบวนการเป็นศูนย์กลาง (Centralization) 3) ความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centrality) และ 4) กระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centralization)

เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบโครงข่ายทางสังคม ได้แก่ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปปฏิบัติการบนระบบ Windows ใช้สำหรับประมวลผลข้อมูลโครงข่ายทางสังคมที่มีชื่อว่า Pajek

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การออกแบบวิธีการวิจัยเพื่อการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนแบ่งการศึกษาวิเคราะห์เป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือองค์กรชุมชนที่ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร และ 2) การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกขององค์กรชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

3.1 การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม

การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวมมีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือองค์กรชุมชนที่ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมุ่งเน้นในการศึกษาเพื่ออธิบายคุณลักษณะของบริบทองค์กรชุมชนทั้งหมดเกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประเด็นการวิจัยจะเกี่ยวกับสถานการณ์ขององค์กรชุมชนในการดำเนินการพัฒนาชุมชนผ่านกลุ่มคุณลักษณะทางด้านต่างๆ เช่น บริบทของชุมชน สถานะองค์กรชุมชน การดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจสถานการณ์ในภาพรวมของแต่ละหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา การจำแนกระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อศึกษาในรายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชนที่ต่างกัน และทำการคัดเลือกกรณีศึกษาเพื่อศึกษารายละเอียดเชิงลึกต่อไป

การรวบรวมข้อมูลใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชน และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามกับองค์กรชุมชน จำนวน 130 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ของประชากรองค์กรชุมชนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร (160 องค์กรชุมชน) เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนการสุ่มประชากรตามเงื่อนไขทางสถิติสามารถสรุปได้ว่ามีจำนวนการสุ่มประชากรเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ

3.2 การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก

การศึกษาระดับเชิงลึกมีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกขององค์กรชุมชนที่เป็น คริวเรือน ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน กับมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น โดยมีองค์กรชุมชนคลองลำนูนเป็นตัวแทนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วม ระดับหุ้นส่วน และองค์กรชุมชนราชทรัพย์เป็นตัวแทนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมระดับให้ความคิดเห็น เพื่อศึกษารายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชนและลักษณะการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกของ องค์กรชุมชนที่มีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน

การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามเป็นหลักสัมภาษณ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชนในแต่ละ กรณีศึกษา ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนของสถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชน อธิบายในรายละเอียดของการรวบรวมข้อมูลของแต่ละกรณี ศึกษาได้ว่า

องค์กรชุมชนคลองลำนูนมีจำนวนสมาชิกองค์กรทั้งสิ้น 47 คริวเรือน ตามเงื่อนไขเชิงสถิติ ควรมีการสุ่มตัวอย่างประชากรไม่น้อยกว่า 41 ตัวอย่าง ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น 42 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 89.36 ของประชากรสมาชิกองค์กรชุมชนคลอง ลำนูน เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนการสุ่มประชากรตามเงื่อนไขทางสถิติสามารถสรุปได้ว่ามีจำนวนการ สุ่มประชากรเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ

ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีจำนวนสมาชิกองค์กรทั้งสิ้น 120 คริวเรือน ตามเงื่อนไขเชิง สถิติควรมีการสุ่มตัวอย่างประชากรไม่น้อยกว่า 92 ตัวอย่าง ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น 105 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 87.50 ของประชากรสมาชิกองค์กรชุมชน ราชทรัพย์ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนการสุ่มประชากรตามเงื่อนไขทางสถิติสามารถสรุปได้ว่ามีจำนวน การสุ่มประชากรเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ

4. ผลการวิจัย

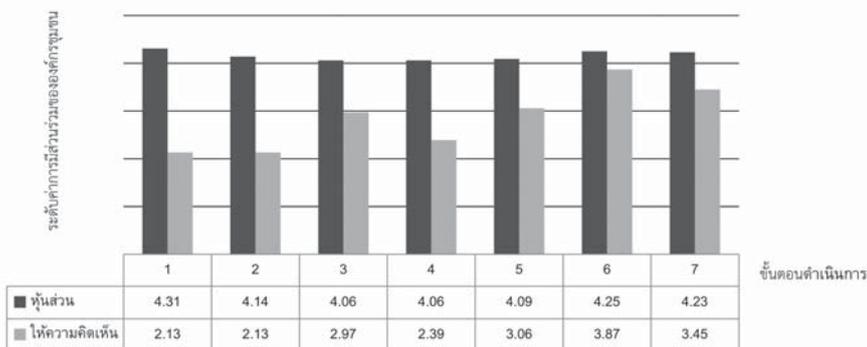
ผลการวิจัยแบ่งการศึกษาวิเคราะห์และอธิบายเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) รูปแบบกระบวนการ มีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 2) การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในแต่ละรูปแบบกระบวนการ มีส่วนร่วม และ 3) รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

4.1 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนสามารถจัดกลุ่มการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเป็น 2 กลุ่มอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 ได้แก่ กลุ่มที่ 1 องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมระดับหุ้นส่วน มีองค์กรชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้เป็นจำนวน 99 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 76.15 ส่วนกลุ่มที่ 2 องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมระดับให้ความคิดเห็น มีองค์กรอยู่ในกลุ่มเป็นจำนวน 31 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 23.85

เมื่อนำค่าระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนการวางแผนมาสร้างเป็นแผนภูมิดังภาพที่ 1 จะสามารถวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแต่ละกลุ่มจำแนกชื่อเรียกกลุ่มตามแนวคิดของ Arnstein (1969) Guaraldo (1996) และ Hamdi and Geothert (1996) ได้ว่า กลุ่มที่ 1 องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมระดับหุ้นส่วนดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยการร่วมตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก โดยสังเกตได้จากระดับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนจะอยู่ในช่วง 4.0-4.5

เมื่อวิเคราะห์กลุ่มที่ 2 องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมระดับให้ความคิดเห็นจะมีความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนการวางแผน โดยสังเกตได้จากขั้นตอนการวางแผนขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 2 กำหนดรูปแบบและเลือกขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นที่ 5 กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน องค์กรชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วงค่า 2.0-2.5 หมายความว่าผู้มีส่วนได้เสียภายนอกเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนเพียงแสดงความคิดเห็นในรายละเอียดของขั้นตอนเหล่านี้ โดยที่องค์กรชุมชนไม่ได้มีสิทธิในการตัดสินใจ ทางกลับกันในขั้นตอนการวางแผนขั้นที่ 3 การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอน ขั้นที่ 4 การกำหนดงบประมาณ ขั้นที่ 6 การดำเนินการก่อสร้างผังชุมชน และขั้นที่ 7 การดูแลบำรุงรักษาผังชุมชน องค์กรชุมชนพยายามที่จะเจรจาต่อรองในรายละเอียดของโครงการบ้านมั่นคงเพื่อไปสู่การตัดสินใจร่วมกันกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก

หมายเหตุ- ระดับค่า 0.00-1.99 หมายถึง ไม่มีส่วนร่วม
ระดับค่า 2.00-3.99 หมายถึง มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น
ระดับค่า 4.00-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน

ภาพที่ 1: ระดับกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์เชิงสถิติความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎีว่าปัจจัยด้านปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยมีผลต่อรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนหรือไม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคตารางไขว้ทางสถิติ (Cross tabulation) ดังตารางที่ 2 พบว่าชุมชนที่ไม่มีสัญญาณการเช่าที่ดินมักจะมีแนวโน้มในการเกิดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน มีจำนวนองค์กรชุมชนเกิดขึ้น 77 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 59.23 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.05 พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับค่า 0.213 สามารถตีความเชิงทฤษฎีได้ที่ ปุสดี อาคมาพันธ์ มอนซอน และปัทมา สุพรรณกุล (2549) ได้กล่าวไว้ว่าองค์กรชุมชนที่มีบริบทความหมายร่วมกันมีแนวโน้มไปสู่องค์กรชุมชนแห่งการปฏิบัติหรือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัย	รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน				ร้อยละรวม (n=130)	ร้อยละ (n=130)
	แบบหุ้นส่วน	ร้อยละ (n=99)	แบบให้ความคิดเห็น	ร้อยละ (n=31)		
ไม่มีสัญญาณเช่าที่ดิน	77	59.23	17	13.08	94	72.31
มีสัญญาณเช่าที่ดิน	22	16.92	14	10.77	36	27.69
รวมทั้งสิ้น	99	76.15	31	23.85	130	100.00

Sig. = 0.013*, Contingency Coefficient = 0.213

4.1 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรในแต่ละรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมแบ่งการวิเคราะห์บทบาทเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก และ 2) บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการนำค่าแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางความถี่และค่าร้อยละที่เกิดขึ้นจากบทบาทขององค์กรชุมชนแต่ละแห่งในกรุงเทพมหานครเพื่อการเปรียบเทียบระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมในลักษณะต่างกัน โดยค่าร้อยละจะมีการแปลระดับค่าด้วยวิธีของเอกชัย กี่สุขพันธ์ (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2552 หน้า 13) ได้แก่

ค่าร้อยละ 80-100	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมากที่สุด
ค่าร้อยละ 60-79	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมาก
ค่าร้อยละ 40-59	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนน้อย
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนน้อยที่สุด

4.2.1 บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก

ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3 จำแนกการอธิบายบทบาทด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) องค์กรภายในชุมชน และ 2) องค์กรภายนอกชุมชน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	แบบให้ความคิดเห็น			แบบหันส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
1. การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชน						
กลุ่มสวัสดิการชุมชน	1	3.23	น้อยที่สุด	12	12.12	น้อยที่สุด
การเงิน	1	3.23	น้อยที่สุด	11	11.11	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	น้อยที่สุด	5	5.05	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	น้อยที่สุด	10	10.10	น้อยที่สุด
อาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)	3	9.68	น้อยที่สุด	8	8.08	น้อยที่สุด
การเงิน	1	3.23	น้อยที่สุด	4	4.04	น้อยที่สุด
ความรู้	3	9.68	น้อยที่สุด	7	7.07	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	2	6.45	น้อยที่สุด	4	4.04	น้อยที่สุด
อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพพร.)	1	3.23	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	น้อยที่สุด	1	1.01	น้อยที่สุด
ความรู้	1	3.23	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	1	3.23	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
2. การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชน						
สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน	31	100.00	มากที่สุด	99	100.00	มากที่สุด
การเงิน	31	100.00	มากที่สุด	97	97.98	มากที่สุด
ความรู้	17	54.84	น้อย	64	64.65	มาก
การดำเนินการ	17	54.84	น้อย	55	55.56	น้อย
สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ	29	93.55	มากที่สุด	93	93.94	มากที่สุด
การเงิน	0	0.00	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	18	58.06	น้อย	86	86.87	มากที่สุด
การดำเนินการ	29	93.55	มากที่สุด	86	86.87	มากที่สุด
สำนักงานเขตฯ	7	22.58	น้อยที่สุด	31	31.31	น้อยที่สุด
การเงิน	3	9.68	น้อยที่สุด	9	9.09	น้อยที่สุด
ความรู้	6	19.35	น้อยที่สุด	19	19.19	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	7	22.58	น้อยที่สุด	29	29.29	น้อยที่สุด
สำนักงานทรัพย์สินฯ	18	58.06	น้อย	17	17.17	น้อยที่สุด
การเงิน	8	25.81	น้อยที่สุด	6	6.06	น้อยที่สุด
ความรู้	17	54.84	น้อย	12	12.12	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	13	41.94	น้อย	13	13.13	น้อยที่สุด

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	แบบให้ความคิดเห็น			แบบหุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
กรมส่งเสริมสหกรณ์	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	12	12.12	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	11	11.11	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	10	10.10	น้อยที่สุด
มูลนิธิดวงประทีป	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	5	5.05	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
ศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	5	5.05	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ศูนย์สาธารณสุข	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
กรมส่งเสริมพื้นที่	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
เครดิตยูเนียน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
กรุงเทพมหานคร (กทม.)	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
กรมตรวจบัญชี	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนมีการเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชน 3 องค์กร คือ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล และกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน สิ่งนี้สะท้อนได้ว่าการเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชนไม่ได้มีผลต่อรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกขององค์กรชุมชน

สำหรับบทบาทการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชนพบว่ามีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นกับแบบหุ้นส่วนอยู่ 3 องค์กร ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงกับสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชนในด้านความรู้ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก 2) การเชื่อมโยงกับสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ในด้านความรู้ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) การเชื่อมโยงกับสำนักงานทรัพย์สินฯ จำนวนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก ในด้านความรู้องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด และในด้านการดำเนินการองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับองค์กรภายนอกชุมชน ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ มูลนิธิดวงประทีป ศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ศูนย์สาธารณสุข กรมส่งเสริมพื้นที่เครดิตยูเนียน กรุงเทพมหานคร (กทม.) และกรมตรวจบัญชี ไม่มีการเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น สำหรับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีการเชื่อมโยงทุกองค์กรแต่มีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

กล่าวได้ว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีบทบาทการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชนมีจำนวนมากกว่าและมีความหลากหลายของประเภทองค์กรภายนอกที่เชื่อมโยงมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น นอกจากนี้องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีการเชื่อมโยงกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติโดยเฉพาะด้านความรู้ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น สรุปคือบทบาทการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกในระดับค่าที่สูงมีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วน และการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกในระดับต่ำจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบให้ความคิดเห็น

4.2.2 บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชน

ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4 จำแนกการอธิบายบทบาทด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) การประสานงานกับองค์กรภายนอก 2) การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการ

ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 3) การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 4) การสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก 5) การบริหารระบบการเงิน และ 6) การบริหารการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	แบบให้ความคิดเห็น			แบบหุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
1. การประสานงานกับองค์กรภายนอก						
ตัวเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรภายนอก	29	93.55	มากที่สุด	98	98.99	มากที่สุด
สร้างความเข้าใจในโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก	10	32.26	น้อยที่สุด	50	50.51	น้อย
ดำเนินการและนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการ	12	38.71	น้อยที่สุด	36	36.36	น้อยที่สุด
2. การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง						
2.1 จำนวนองค์กรชุมชนที่ใช้แต่ละวิธีการ						
การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน	29	93.55	มากที่สุด	91	91.92	มากที่สุด
การพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน	18	58.06	น้อย	88	88.89	มากที่สุด
การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน	20	64.52	มาก	64	64.65	มาก
2.2 การประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์แต่ละวิธีการ						
การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน						
มาก	2	1.54	น้อยที่สุด	20	15.38	น้อยที่สุด
ปานกลาง	8	6.15	น้อยที่สุด	41	31.54	น้อยที่สุด
น้อย	20	15.38	น้อยที่สุด	32	24.62	น้อยที่สุด
การพูดคุยกลุ่มย่อย						
มาก	15	11.54	น้อยที่สุด	64	49.23	มากที่สุด
ปานกลาง	11	8.46	น้อยที่สุด	25	19.23	น้อยที่สุด
น้อย	3	2.31	น้อยที่สุด	2	1.54	น้อยที่สุด
การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน						
มาก	14	10.77	น้อยที่สุด	14	10.77	น้อยที่สุด
ปานกลาง	10	7.69	น้อยที่สุด	18	13.85	น้อยที่สุด
น้อย	6	4.62	น้อยที่สุด	40	30.77	น้อยที่สุด
3. การสร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิก						
กิจกรรมตามประเพณี	27	87.10	มากที่สุด	66	66.67	มาก
การประชุมสัมมนาด้านที่อยู่อาศัย	14	45.16	น้อย	63	63.64	มาก
การร่วมทำความสะอาดชุมชน	9	29.03	น้อยที่สุด	39	39.39	น้อยที่สุด
การทำบุญร่วมกัน	4	12.90	น้อยที่สุด	3	3.03	น้อยที่สุด

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	แบบให้ความคิดเห็น			แบบหุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
การส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน	0	0.00	ไม่มี	2	2.02	น้อยที่สุด
กิจกรรมขยะแห้งแลกไข่	0	0.00	ไม่มี	1	1.01	น้อยที่สุด
4. การสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก						
ร่วมคิดในกระบวนการวางแผนด้านที่อยู่อาศัย	22	70.97	มาก	79	79.80	มาก
การสื่อสารข้อมูลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	13	41.94	น้อย	71	71.72	มาก
การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอของสมาชิก	14	45.16	น้อย	43	43.43	น้อย
การจัดกลุ่มสาระดำเนินการและแบ่งหน้าที่สมาชิกตามศักยภาพ	8	25.81	น้อยที่สุด	39	39.39	น้อยที่สุด
5. การบริหารระบบการเงิน						
5.1 ระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย						
การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัย	31	100.00	มากที่สุด	99	100.00	มากที่สุด
5.2 การแก้ปัญหาาระบบการเงิน						
5.2.1 สถานการณ์ปัญหา						
ไม่มีปัญหา	6	19.35	น้อยที่สุด	9	9.09	น้อยที่สุด
มีปัญหา	25	80.65	มากที่สุด	90	90.91	มากที่สุด
5.2.2 วิธีการแก้ปัญหาาระบบการเงิน						
การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินตามความสามารถหรือการออมรายวัน	16	51.61	น้อย	67	67.68	มาก
ปรึกษาท่ามกลางสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะรายกรณี	7	22.58	น้อยที่สุด	26	26.26	น้อยที่สุด
ระบบค้ำประกันท่ามกลางสมาชิกด้วยกัน 1 ต่อ 3	3	9.68	น้อยที่สุด	22	22.22	น้อยที่สุด
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องมาประสานความเข้าใจร่วมกัน	3	9.68	น้อยที่สุด	13	13.13	น้อยที่สุด
ส่งเสริมการสร้างรายได้	0	0.00	ไม่มี	2	2.02	น้อยที่สุด
6. การบริหารการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง						
6.1 แบบแผนการตัดสินใจ						
หัวหน้าองค์กรชุมชน	0	0.00	ไม่มี	1	1.01	น้อยที่สุด
สมาชิกชุมชน	31	100.00	มากที่สุด	98	98.99	มากที่สุด
6.2 การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิก						
การสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง	18	58.06	น้อย	89	89.90	มากที่สุด
การสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการ	6	19.35	น้อยที่สุด	69	69.70	มาก
การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผน	16	51.61	น้อย	46	46.46	น้อย

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	แบบให้ความคิดเห็น			แบบหุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
นำกลุ่มชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากโครงการบ้านมั่นคงมาให้ความรู้	0	0.00	ไม่มี	8	8.08	น้อยที่สุด
6.3 การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน						
การเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน	16	51.61	น้อย	81	81.82	มากที่สุด
สร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง	14	45.16	น้อย	62	62.63	มาก
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกัน	19	61.29	มาก	12	12.12	น้อยที่สุด
สร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในการดำเนินงาน	5	16.13	น้อยที่สุด	7	7.07	น้อยที่สุด
การใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจ	13	41.94	น้อย	8	8.08	น้อยที่สุด
ดำเนินการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม	0	0.00	ไม่มี	2	2.02	น้อยที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการประสานงานกับองค์กรภายนอกพบว่าบทบาทการเป็นตัวเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรภายนอก กับบทบาทดำเนินการและนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดเหมือนกัน

การวิเคราะห์บทบาทการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้านจำนวนองค์กรชุมชนที่ใช้แต่ละวิธีพบว่าวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนและวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมากเหมือนกันตามลำดับ แต่สำหรับวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้านการประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์แต่ละวิธีการพบว่าวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนและวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนขององค์กรชุมชนทั้งสองระดับการมีส่วนร่วมประเมินประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน สำหรับวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นประเมินที่ประสิทธิภาพมากอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนประเมินที่ประสิทธิภาพมากอยู่ในระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการสร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกพบว่ากิจกรรมตามประเพณีขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก กิจกรรมการประชุมสัมมนาด้านที่อยู่อาศัยขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก

การวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะพบว่าวิธีร่วมคิดในกระบวนการวางแผนด้านที่อยู่อาศัยมีบทบาทอยู่ในระดับมากเหมือนกัน วิธีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอของสมาชิกมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยเหมือนกัน และวิธีการจัดกลุ่มสาระดำเนินการและแบ่งหน้าที่สมาชิกตามศักยภาพมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน สำหรับวิธีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินการอย่างต่อเนื่องขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการบริหารระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย ด้านวิธีการแก้ปัญหาระบบการเงินพบว่าการกำหนดอัตรากារออมเงินตามความสามารถหรือการออมรายวันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก

การวิเคราะห์บทบาทการบริหารการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคงแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านแบบแผนการตัดสินใจ พบว่าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยเน้นสมาชิกขององค์กรชุมชนในการตัดสินใจขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ด้านการสร้างความสำเร็จร่วมกันกับสมาชิก พบว่าวิธีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่องขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด วิธีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก

3) ด้านการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน พบว่าวิธีการเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนอยู่ในระดับมากที่สุด วิธีการสร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่องขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก วิธีการนำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับมาก ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด วิธีการใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด และวิธีการสร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในการดำเนินการกับการดำเนินการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมขององค์กรชุมชนทั้งสองลักษณะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเป็นการศึกษาวิเคราะห์ในกรณีศึกษา โดยคัดเลือกมาจากองค์กรชุมชนที่มีรูปแบบระดับการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนคือองค์กรชุมชนคลองลำนูน และระดับการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นคือองค์กรชุมชนราชทรัพย์ การวิเคราะห์ดังตารางที่ 5 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนประเด็นการผ่อนชำระค่าที่ดินและที่อยู่อาศัยกับประเด็นการสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกันอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นประเด็นการประสานความร่วมมืออยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกองค์กรชุมชน การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และการจัดทำบัญชีของโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 5 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายในชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายในชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำนูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
การผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัย	29	69.05	มาก	69	65.71	มาก
การประสานความร่วมมือ	20	47.62	น้อย	15	14.29	น้อยที่สุด
การพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกองค์กรชุมชน	16	38.10	น้อยที่สุด	45	42.86	น้อย
การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน	12	28.57	น้อยที่สุด	3	2.86	น้อยที่สุด
การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	12	28.57	น้อยที่สุด	15	14.29	น้อยที่สุด
การสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกัน	27	64.29	มาก	12	11.43	น้อยที่สุด
การจัดทำบัญชีของโครงการบ้านมั่นคง	8	19.05	น้อยที่สุด	12	11.43	น้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนประเด็นการผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกองค์กรชุมชนอยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นการประสานความร่วมมือ การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง การสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกัน และการจัดทำบัญชีของโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนดังตารางที่ 6 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนประเด็นระบบผ่อนชำระค่าที่ดินและที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นประเด็นการแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นการจัดการบัญชีโครงการบ้านมั่นคง การจัดทำข้อมูลชุมชน การดูแลพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน และความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนประเด็น การจัดการบัญชีโครงการบ้านมั่นคง การจัดทำข้อมูลชุมชน การดูแลพัฒนาชุมชน ระบบการผ่อนชำระ ค่าที่ดินและที่อยู่อาศัย การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายนอกชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชน ภายในชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำนูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวน สมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวน สมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
การจัดการบัญชีโครงการบ้านมั่นคง	4	9.52	น้อยที่สุด	12	11.43	น้อยที่สุด
การจัดทำข้อมูลชุมชน	2	4.76	น้อยที่สุด	9	8.57	น้อยที่สุด
การดูแลพัฒนาชุมชน	12	28.57	น้อยที่สุด	15	14.29	น้อยที่สุด
ระบบการผ่อนชำระค่าที่ดินและที่อยู่อาศัย	27	64.29	มาก	21	20.00	น้อยที่สุด
การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน	2	4.76	น้อยที่สุด	3	2.86	น้อยที่สุด
การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	18	42.86	น้อย	9	8.57	น้อยที่สุด
ความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชน	8	19.05	น้อยที่สุด	0	0.00	น้อยที่สุด

การวิเคราะห์แบบแผนโครงข่ายทางสังคมแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) แผนผังโครงข่ายทางสังคม และ 2) ตัวชี้วัดระดับโครงข่ายทางสังคม

แผนผังโครงข่ายทางสังคมแบ่งการวิเคราะห์จำแนกตามตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคม 2 ประเด็น ในการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนกับแบบให้ความคิดเห็น ได้แก่ 1) ค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ และ 2) ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

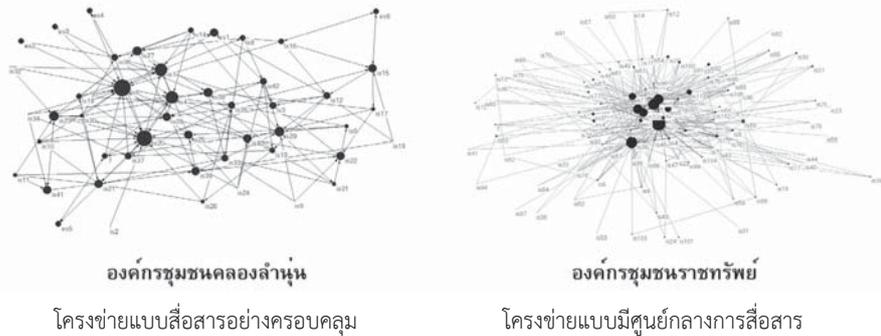
การวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลางโครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์เปรียบเทียบกันดังภาพที่ 2 พบว่าค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายเป็นแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมเกิดขึ้น สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนทุกบุคคลมีบทบาทสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันเองได้โดยไม่ต้องผ่านบุคคลใด มีแนวโน้มของการเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกันสูง

ส่วนค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายเป็นแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารเกิดขึ้น สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนแต่ละบุคคลในการเชื่อมโยงติดต่อต้องผ่านบุคคลที่มีค่าศูนย์กลางสูงที่อยู่ภายในโครงข่าย

กล่าวโดยสรุปในเชิงทฤษฎีโครงข่ายทางสังคมได้ว่าการสื่อสารข้อมูลทั้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดเนื้อหาสาระการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนคลองลำนูนมีแผนผังโครง

ข่ายทางสังคมระดับค่าความเป็นศูนย์กลางแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจะหมายถึงว่าองค์กรชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างครอบคลุมในกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชน กลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะมีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกันและมีทัศนคติร่วมกันสูง ซึ่งสมาชิกของกลุ่มทางสังคมจะได้รับการสนับสนุนต่อกิจกรรมต่างๆ

ในทางตรงข้ามองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเป็นศูนย์กลางแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารจะหมายถึงองค์กรชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบถูกควบคุมโดยศูนย์กลางการสื่อสาร ดังนั้นกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้มีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทางสังคมแบบกระจายที่ถูกควบคุมการรวมกลุ่มทางสังคมจากศูนย์กลางของโครงข่าย ซึ่งการมีทัศนคติร่วมกันและการรวมกลุ่มทางสังคมจะขึ้นอยู่กับการบริหารการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางโครงข่าย

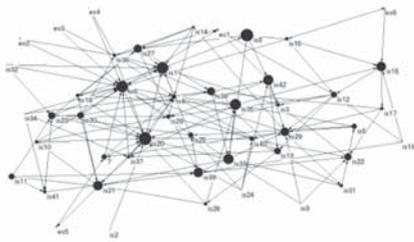
ภาพที่ 2: แผนผังโครงข่ายทางสังคม จำแนกเปรียบเทียบตามค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

สำหรับการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์เปรียบเทียบกันดังภาพที่ 3 พบว่าค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายเป็นแบบสื่อสารอย่างครอบคลุม สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนทุกคนสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันเองได้โดยไม่ต้องผ่านบุคคลใด มีแนวโน้มของการเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกันสูง ส่วนค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายแบบมีศูนย์กลางการสื่อสาร สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนแต่ละบุคคลในการเชื่อมโยงติดต่อต้องผ่านบุคคลที่มีค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงที่อยู่ภายในโครงข่าย

กล่าวโดยสรุปว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจะหมายถึงว่าสมาชิกขององค์กรชุมชนแต่ละบุคคลมีบทบาทในการเชื่อมโยงสื่อสารข้อมูลในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้มีความเข้าใจร่วมกันอย่างครอบคลุม กลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะมีแนวโน้มในการเป็น

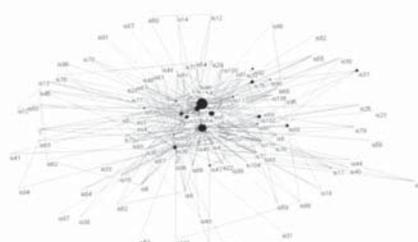
กลุ่มทางสังคมเดียวกันและมีทัศนคติร่วมกันสูง ซึ่งสมาชิกของกลุ่มทางสังคมมักจะมีการตัดสินใจร่วมกันอย่างเป็นฉันทามติ

ในทางตรงข้ามองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารจะหมายถึงสมาชิกขององค์กรชุมชนแต่ละบุคคลจะมีการเชื่อมโยงสื่อสารข้อมูลในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้มีความเข้าใจร่วมกันจากการควบคุมการสื่อสารข้อมูลโดยบุคคลผู้เป็นศูนย์กลางของโครงข่าย ดังนั้นกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้มีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทางสังคมแบบกระจายที่ถูกควบคุมการรวมกลุ่มทางสังคมจากศูนย์กลางของโครงข่าย ซึ่งการมีทัศนคติร่วมกันและการรวมกลุ่มทางสังคมจะขึ้นอยู่กับการบริหารการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางโครงข่าย

องค์กรชุมชนคลองลำนูน

โครงข่ายแบบสื่อสารอย่างครอบคลุม

องค์กรชุมชนราชทรัพย์

โครงข่ายแบบมีศูนย์กลางการสื่อสาร

ภาพที่ 3: แผนผังโครงข่ายทางสังคม จำแนกเปรียบเทียบตามค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

เมื่อวิเคราะห์ด้วยตัวชี้วัดเชิงสถิติระดับโครงข่ายทางสังคมระหว่างสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 7 พบว่าค่าเฉลี่ยความเป็นศูนย์กลางและค่ากระบวนการเป็นศูนย์กลางของโครงข่ายทางสังคมสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีค่าต่ำกว่าโครงข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ หมายถึง โครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีลักษณะเชื่อมโยงกับบุคคลที่เป็นศูนย์กลางน้อยกว่าสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ และเมื่อวิเคราะห์สัมพันธ์กับค่าเฉลี่ยความเชื่อมโยงศูนย์กลางกับค่ากระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลางพบว่าโครงข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีค่าสูงกว่าสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ หมายถึง โครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการเชื่อมโยงท่ามกลางสมาชิกอย่างครอบคลุมหลายช่องทางมากกว่าโครงข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดของตัวชี้วัดเชิงสถิติระดับโครงข่ายทางสังคมยืนยันต่อแบบแผนผังโครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

ตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคม	องค์กรชุมชนคลองลำนูน	องค์กรชุมชนราชทรัพย์
ขอบเขตผู้มีส่วนได้เสียในโครงการบ้านมั่นคง		
จำนวนผู้มีส่วนร่วมสำคัญภายในพื้นที่	42	105
จำนวนผู้มีส่วนร่วมสำคัญภายนอกพื้นที่	6	6
จำนวนผู้มีส่วนร่วมสำคัญทั้งสิ้น	48	111
การวิเคราะห์ค่าทางสถิติโครงข่ายทางสังคม		
ค่าความเป็นศูนย์กลาง (ค่าเฉลี่ย)	0.0705 (S.D. = 0.0713)	0.0805 (S.D. = 0.0829)
ค่ากระบวนการเป็นศูนย์กลาง	0.0214	0.0365
ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (ค่าเฉลี่ย)	0.0500 (S.D. = 0.05)	0.0099 (S.D. = 0.04)
ค่ากระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลาง	0.3363	0.1499

เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนแต่ละบุคคล จำแนกเปรียบเทียบระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 8 พบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการกระจายค่าความเป็นศูนย์กลางของโครงข่ายทางสังคมมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ โดยสังเกตได้จากระดับค่าความเป็นศูนย์กลางของโครงข่ายองค์กรชุมชนคลองลำนูน (ช่วงค่า 0.25-0.36) มีค่าน้อยกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ (ช่วงค่า 0.41-0.60) และมีจำนวนบุคคลอยู่ในระดับค่าความศูนย์กลางสูงสุดของโครงข่ายเป็นจำนวนมากว่า นอกจากนี้ช่วงห่างของค่าความเป็นศูนย์กลางของกลุ่มคนส่วนใหญ่กับกลุ่มคนที่มีความสูงที่สุดของโครงข่ายขององค์กรชุมชนราชทรัพย์มีช่วงห่างมากกว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูน สรุปได้ว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการสื่อสารภายในโครงข่ายทางสังคมในลักษณะสื่อสารอย่างครอบคลุมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีสื่อสารภายในโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

ส่วนการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกแต่ละบุคคลในองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีสัดส่วนที่ต่างกัน กลุ่มบุคคลไม่มีบทบาทในการเชื่อมโยงศูนย์กลางขององค์กรชุมชนคลองลำนูนมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.58 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่มีกลุ่มบุคคลไม่มีบทบาทเชื่อมโยงศูนย์กลางขององค์กรชุมชนราชทรัพย์มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 44.14 และวิเคราะห์จำนวนสมาชิกที่มีบทบาทเชื่อมโยงศูนย์กลางพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีจำนวนสมาชิกที่มีระดับค่าการเชื่อมโยงศูนย์กลางมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ ในสองกลุ่มที่มีค่าการเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงสุดขององค์กรชุมชนคลองลำนูนมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 ซึ่งมีค่าสูงกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.82 อย่างชัดเจน

ตารางที่ 8: การแบ่งช่วงค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกแต่ละบุคคลขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน			สมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์		
ระดับค่า	จำนวนผู้มีส่วนได้เสีย	ร้อยละ	ระดับค่า	จำนวนผู้มีส่วนได้เสีย	ร้อยละ
การแบ่งช่วงค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 4 ช่วง					
0.00	6	12.50	0.00	1	0.91
0.01-0.12	36	75.00	0.01-0.20	104	93.69
0.13-0.24	4	8.33	0.21-0.40	5	4.50
0.25-0.36	2	4.17	0.41-0.60	1	0.9
รวม	48	100.00	รวม	111	100.00
การแบ่งช่วงค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 4 ช่วง					
0.00	7	14.58	0.00	49	44.14
0.01-0.06	26	54.17	0.01-0.12	60	54.04
0.07-0.12	10	20.83	0.13-0.24	1	0.91
0.13-0.18	5	10.42	0.25-0.36	1	0.91
รวม	48	100.00	รวม	111	100.00

การวิเคราะห์สมาชิกองค์กรชุมชน 10 ลำดับแรกที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงสุดระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ ดังตารางที่ 9 พบว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กรชุมชนมีระดับค่าความเป็นศูนย์กลางอยู่ลำดับที่ 4 และมีค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางอยู่ลำดับที่ 1 สิ่งนี้สะท้อนถึงบทบาทของสมาชิกภายในองค์กรชุมชนไม่สามารถมีบทบาทในการเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันเองภายในองค์กรได้ จำเป็นต้องมีองค์กรภายนอกเข้ามาช่วยประสานเชื่อมโยงการติดต่อสื่อสารของสมาชิกภายในองค์กร ต่างจากองค์กรชุมชนคลองลำนูนที่สมาชิกองค์กรชุมชนที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงสุด 10 อันดับ เป็นสมาชิกภายในองค์กรชุมชนทั้งหมด หมายถึง สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนสามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันเองภายในองค์กรชุมชนได้

ตารางที่ 9: การจัดลำดับค่าตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ จำแนกรายสมาชิก 10 อันดับแรกของค่ามากที่สุด

ลำดับ	สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน				สมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์			
	ค่าความเป็นศูนย์กลาง		ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง		ค่าความเป็นศูนย์กลาง		ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง	
	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า
1	is6	0.36	is20	0.18	0.6000	is21	0.3567	es6
2	is20	0.30	is8	0.17	0.3818	is15	0.1957	is21
3	is1	0.21	is6	0.17	0.3455	is36	0.0886	is15
4	is4	0.21	is1	0.16	0.3273	es6	0.0737	es5
5	is29	0.12	is35	0.14	0.3000	is19	0.0483	is36

ตารางที่ 9: การจัดลำดับค่าตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ จำแนกรายสมาชิก 10 อันดับแรกของค่ามากที่สุด

ลำดับ	สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน				สมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์			
	ค่าความเป็นศูนย์กลาง		ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง		ค่าความเป็นศูนย์กลาง		ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง	
	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า
6	is23	0.12	is33	0.12	0.2545	is32	0.0430	is75
7	is27	0.11	is42	0.12	0.1545	is27	0.0415	is32
8	is38	0.11	is39	0.11	0.1455	es5	0.0396	is19
9	is15	0.09	is15	0.11	0.0909	is11	0.0341	is102
10	is40	0.09	is21	0.11	0.0727	is89	0.0268	is37

หมายเหตุ- is หมายถึง ผู้มีส่วนได้เสียภายในองค์กรชุมชน (Internal stakeholder)

es หมายถึง ผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กรชุมชน (External stakeholder)

ผลการวิเคราะห์แบบแผนโครงข่ายทางสังคมพบว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานเชิงทฤษฎี กล่าวคือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน (องค์กรชุมชนคลองลำนูน) มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมในลักษณะสื่อสารอย่างครอบคลุม เมื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคมค่าความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) และค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centrality) พบว่า มีการกระจายบทบาทศูนย์กลางการสื่อสารและบทบาทการเชื่อมโยงศูนย์กลางในกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชน

ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น (องค์กรชุมชนราชทรัพย์) มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมในลักษณะมีศูนย์กลางการสื่อสาร เมื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคมค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางพบว่าการกระจุกตัวของบทบาทศูนย์กลางการสื่อสารและบทบาทการเชื่อมโยงศูนย์กลางของกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่าบทบาทความเป็นศูนย์กลางการสื่อสารและบทบาทการเชื่อมโยงศูนย์กลางภายในโครงข่ายทางสังคมขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความเห็นมีองค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในโครงข่ายอีกด้วย ซึ่งหมายถึงการมีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจากองค์กรภายนอกเป็นไปตามแนวคิดของ de Kruijf (2008) เกี่ยวกับการแทรกแซงในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนที่มากเกินไป การรับรู้ข้อมูลของสมาชิกองค์กรชุมชนจะมีการดำเนินการของภาครัฐเป็นหลัก สิ่งนี้ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างของพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสารและการรับรู้ของสมาชิกองค์กรชุมชนเป็นลักษณะมีศูนย์กลางในการสื่อสารและจะมีผลกระทบให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ลดลงด้วย

5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดการวิจัยทำให้เกิดข้อค้นพบเชิงทฤษฎี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทที่มีความหมายร่วมกัน 2) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนขององค์กรชุมชน และ 4) การดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน อธิบายได้ดังนี้ (ดูภาพที่ 4 ประกอบ)

1) **บริบทที่มีความหมายร่วมกัน** สมาชิกชุมชนที่มีบริบทที่มีความหมายร่วมกันมักจะมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนสูง เช่น มีสถานการณ์ปัญหาที่มีผลระดับการอยู่อาศัยหรือการตั้งถิ่นฐานร่วมกันมักจะทำให้สมาชิกมีการรับรู้และตระหนักเหตุปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่ออยู่อาศัยของตน เมื่อมีการติดต่อสื่อสารและรับรู้ร่วมกันว่ามีบุคคลอื่นที่มีเผชิญกับสถานการณ์เดียวกันมักจะพยายามแลกเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเพื่อนำมาเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินการเพื่อค้นหาวิธีการแก้ไขสถานการณ์ในระดับส่วนบุคคลและระดับส่วนรวม

2) **การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน** ความสำเร็จจากการรับรู้และให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของสมาชิกองค์กรเพื่อการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ระดับองค์กรและระดับส่วนบุคคลของสมาชิกองค์กรมากกว่าการพยายามแทรกแซงและสร้างเงื่อนไขในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรภายนอก ปัจจัยดังกล่าวจะทำให้การตระหนักและรับรู้ในบริบทที่มีความหมายร่วมกันลดลง ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าใจบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร

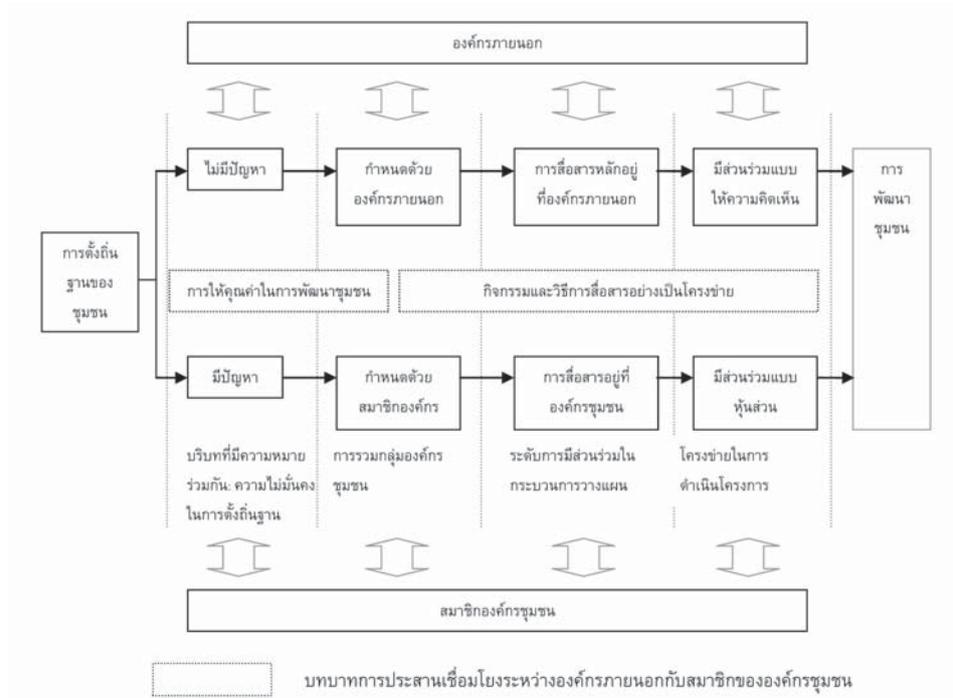
3) **การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ ไม่ใช่การเข้าร่วมหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เมื่อพิจารณาในรายละเอียดโดยเฉพะขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการจะกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่อไปขององค์กรชุมชน ข้อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมพิจารณาได้จาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอกแบบสองทาง 2) องค์กรชุมชนมีบทบาทในการดำเนินการ และ 3) องค์กรชุมชนมีอำนาจการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ทั้ง 3 ประเด็นที่กล่าวมาจะเป็นตัวชี้วัดที่จำแนกให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเกิดขึ้น

4) **การดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน** แจกแจงรายละเอียดเป็นข้อย่อยได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารขององค์กรชุมชน 2) การบริหารการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรชุมชน และ 3) แบบแผนโครงข่ายทางสังคม กล่าวในรายละเอียดได้ดังนี้

4.1) **กิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารขององค์กรชุมชน** องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้กลุ่มย่อยของสมาชิกองค์กรในการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการท่ามกลางสมาชิก

4.2) **การบริหารการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรชุมชน** องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้วิธีการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกอย่างต่อเนื่องเพื่อเสนอความคิดเห็นและความต้องการแต่ละบุคคลของสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดการเจรจาและการยอมรับร่วมกันก่อนตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการ

4.3) **แบบแผนโครงข่ายทางสังคม** องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารทุกช่องทาง ซึ่งต่างจากองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นที่มีลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบกระจุก

ภาพที่ 4: แบบจำลองบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การเกิดบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนจะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) บริบทที่มีความหมายร่วมกัน 2) การรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน 3) ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน และ 4) โครงข่ายในการดำเนินโครงการ

ชุมชนที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานมักจะไม่ค่อยมีการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อพัฒนาชุมชน ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เพื่อแลกกับเงื่อนไขสนับสนุนการสนับสนุนทรัพยากรบางอย่าง สิ่งนี้ส่งผลให้บทบาทการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนและสมาชิกองค์กรชุมชนลดลงด้วย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มไม่ได้มาจากบริบทที่มีความหมายร่วมกันทำให้ระดับการมีส่วนร่วมมีลักษณะให้ความคิดเห็นในการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก โดยเฉพาะขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลไปสู่ลักษณะโครงข่ายในการดำเนินโครงการด้วยเช่นกัน โดยบทบาทการสื่อสารหลักจะอยู่ที่องค์กรภายนอกที่เข้ามาแทรกแซงมากกว่าบทบาทการสื่อสารหลักอยู่ที่องค์กรชุมชน

ส่วนชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานมักจะมีการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกันสูง การรวมกลุ่มมักจะมาจากการให้คุณค่าร่วมกันในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนจะมาจากความเข้าใจของสมาชิกองค์กรชุมชน สิ่งนี้ส่งผลให้บทบาทการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนและสมาชิกองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้น เนื่องจาก

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มมาจากความเข้าใจของสมาชิกที่มีบริบทความหมายร่วมกันทำให้ระดับการมีส่วนร่วมมีลักษณะพื้นฐานในทุกขั้นตอนที่มีการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก นอกจากนี้ยังส่งผลไปสู่ลักษณะโครงข่ายในการดำเนินโครงการด้วยเช่นกัน โดยบทบาทการสื่อสารหลักจะอยู่ที่องค์กรชุมชนมากกว่าองค์กรภายนอกที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการ

5.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานครได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดระดับการมีส่วนร่วมและบทบาทขององค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในกระบวนการวางแผนที่สามารถนำมาเป็นข้อพิจารณาในงานด้านการฟื้นฟูเมือง การพัฒนาชุมชนและกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2) ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี และ 3) ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อเนื่อง

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบจากการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน สำหรับประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายด้านการฟื้นฟูเมือง การพัฒนาชุมชน และกระบวนการวางแผน มี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน 2) ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และ 3) กิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย

5.2.1.1 การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน

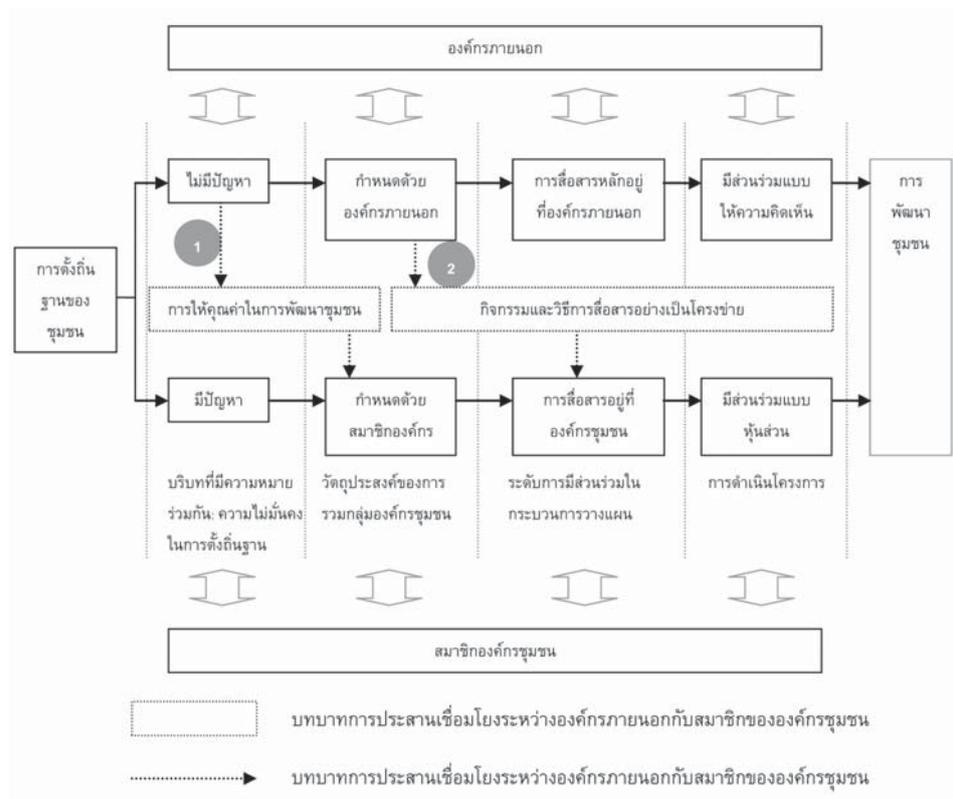
การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนพบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนควรมีความเข้าใจในบริบทและวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน สิ่งนี้จะนำไปสู่ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดบทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน ดังนั้นการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับบทบาทองค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรมีการสนับสนุนขั้นตอนการรับรู้และการสร้างคุณค่าการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนให้มีความชัดเจนมากขึ้น ง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจของสมาชิก นอกจากนี้ในกระบวนการรวมกลุ่มควรมีวิธีการวัดการรับรู้และการประเมินคุณค่าวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรของสมาชิกชุมชนด้วย

5.2.1.2 ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานครพบว่าเมืองค์กรชุมชนบางส่วนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพียงระดับให้ความคิดเห็น แม้วานโยบายโครงการบ้านมั่นคงจะมีวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนระดับพื้นฐานในการดำเนินโครงการก็ตาม ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะขั้นตอนการรวมกลุ่มและการกำหนดวัตถุประสงค์ควรมีการควบคุมให้กลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในระดับพื้นฐาน

5.2.1.3 กิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย

การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างด้านกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายระหว่างองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนขององค์กรชุมชนคลองลำปูนและองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นขององค์กรชุมชนราชทรัพย์พบว่ามีการใช้ประเภทกิจกรรมและวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันจนทำให้เกิดโครงข่ายทางสังคมที่ต่างกันด้วย กล่าวคือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้กิจกรรมและวิธีการสื่อสารแบบการรวมกลุ่มย่อยของสมาชิกภายในองค์กรชุมชนทำให้โครงข่ายทางสังคมมีลักษณะการสื่อสารทุกช่องทางเป็นปัจจัยสำคัญด้านบทบาทขององค์กรชุมชนในการสร้างรับรู้ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การสื่อสารอย่างเป็นระบบโครงข่ายในการประสานการดำเนินการ ดังนั้นในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนควรมีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและการสื่อสารขององค์กรชุมชนเป็นแบบกลุ่มย่อย และควรมีเครื่องมือการตรวจสอบลักษณะของโครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 5: ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีในการดำเนินการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน มีข้อเสนอแนะ 2 ขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสร้างคุณค่าในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน และ 2) ขั้นตอนกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นทางการเป็นโครงข่าย โดยทั้งสองขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ (ดูภาพที่ 5 ประกอบ)

1) **ขั้นตอนการสร้างคุณค่าในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน** การสร้างคุณค่าในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนมีกรอบแนวคิดเริ่มต้นจากการวิเคราะห์บริบทที่มีความหมายร่วมกันหรือไม่มีของชุมชน กล่าวคือ 1) ชุมชนที่มีบริบทความหมายร่วมกัน เช่น การตั้งถิ่นฐานแบบไม่มีสัญญาเช่าในที่ดินและที่อยู่อาศัยหรือชุมชนที่กำลังถูกไล่ที่ ปราบปรามเหล่านั้นนับเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดบริบทที่มีความหมายร่วมกันของสมาชิกชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้สมาชิกชุมชนมีการรับรู้และตระหนักต่อสถานการณ์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และการสื่อสารเชื่อมโยงอย่างครอบคลุมกับสมาชิกอื่นผู้ที่มีสถานการณ์ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน และนำไปสู่รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วน

ส่วนชุมชนที่ไม่มีบริบทความหมายร่วมกันมักจะมีลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนจากการสื่อสารขององค์กรภายนอกเพื่อให้เกิดการรับรู้ให้คุณค่าร่วมกันของการรวมกลุ่มองค์กร จากการแข่งขันการรวมกลุ่มและการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนทำให้การสื่อสารหลักอยู่ที่องค์กรภายนอก สิ่งทีกล่าวมาจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

2) **ขั้นตอนกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นทางการเป็นโครงข่าย** สำหรับองค์กรชุมชนที่ไม่มีบริบทความหมายร่วมกัน ถ้าไม่สามารถสร้างคุณค่าในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนได้ การกำหนดวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเกิดจากองค์กรภายนอกที่เข้ามาแทรกแซงให้เกิดการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ในการดำเนินโครงการอย่างน้อยต้องมีการสร้างกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นทางการเป็นโครงข่ายเพื่อแทรกแซงการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการจัดกลุ่มย่อยของสมาชิกองค์กรชุมชนให้เกิดการเจรจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างบทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนให้เกิดขึ้น จนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจร่วมกันในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ การแทรกแซงดังกล่าวจะสามารถทำให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในลักษณะหุ้นส่วนได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตามสำหรับชุมชนที่ไม่มีบริบทความหมายร่วมกันและถูกแทรกแซงการกำหนดวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจากองค์กรภายนอกมักจะทำให้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกลายเป็นแบบให้ความคิดเห็น จะมีลักษณะการสื่อสารเพื่อดำเนินโครงการจะอยู่ที่องค์กรภายนอกเป็นหลัก นอกจากนั้นถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินโครงการจากองค์กรภายนอกมีผลกระทบต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชน จนทำให้กลายเป็นบริบทที่มีความหมายร่วมกันของสมาชิกชุมชนแล้ว อาจจะมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการที่กำหนดโดยองค์กรภายนอก

5.2.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อเนื่อง

เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้การวิจัยต่อเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ข้อเสนอแนะเพื่อ การเชื่อมโยงในองค์กรของกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนโดยมีองค์กรชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการมี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้และประเมินค่า ในการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนของสมาชิกองค์กรชุมชน และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาด องค์กรชุมชนกับจำนวนกลุ่มย่อยทางสังคมภายในองค์กรชุมชนเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย อธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

5.2.3.1 การศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้และประเมินคุณค่าในการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชน ของสมาชิกองค์กรชุมชน

ประเด็นวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้สมาชิกชุมชนมีการรับรู้และประเมิน ให้คุณค่าต่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง ในการศึกษาควรพยายาม จำแนกให้เห็นภาพปัจจัย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัจจัยที่กระตุ้นหรือมีความสัมพันธ์ทางบวกที่ทำให้เกิดการ รวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน และ 2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือมีความสัมพันธ์ ทางลบที่ทำให้การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนลดลง

ความเข้าใจดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การแทรกแซงเชิงกระบวนการในขั้นตอนของการ รวมกลุ่มและสร้างวัตถุประสงค์ให้กับองค์กรชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานในบริบทที่ไม่มี ปัญหาร่วมกัน

5.2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดองค์กรชุมชนกับจำนวนกลุ่มย่อยทางสังคมภายในองค์กร ชุมชนเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย

ในเชิงทฤษฎีได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยทำให้การรวมกลุ่มและการติดต่อสื่อสารท่ามกลาง สมาชิกลดลง ได้แก่ ขนาดขององค์กรชุมชน (de kruijf, 2008; Conti, 2010) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการสร้างกลุ่มย่อยช่วยในการติดต่อสื่อสารเป็นลักษณะขององค์กรที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน และทำให้มีการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายแบบสื่อสารครอบคลุม แต่อย่างไรก็ตามข้อค้นพบนี้ ได้มาจากกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนที่มีขนาดองค์กรชุมชน มีสมาชิกจำนวน 47 คนหรือถือว่า เป็นองค์กรชุมชนที่มีขนาดเล็ก คำถามเบื้องต้นว่าขนาดขององค์กรชุมชนเท่าใดที่สามารถใช้วิธีการ ติดต่สื่อสารแบบกลุ่มย่อยได้ โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้น คือ ขนาดขององค์กรชุมชนขนาดเล็กสามารถใช้ วิธีการติดต่อสื่อสารแบบกลุ่มย่อยได้ ส่วนองค์กรชุมชนที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นอาจจะต้องมีระบบการ ควบคุมการติดต่อสื่อสารของกลุ่มย่อยภายในชุมชน และมีการตรวจสอบโครงข่ายการสื่อสารเชื่อมโยง ของกลุ่มย่อยที่เกิดขึ้นในระดับภาพรวมขององค์กรด้วยเช่นกัน

ความเข้าใจดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่ระบบการบริหารกิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสาร ได้อย่างเป็นโครงข่ายเพื่อให้สมาชิกองค์กรชุมชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการ ให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม นำไปสู่การปรับบทบาทการดำเนินการให้มีส่วนร่วมเพิ่ม มากขึ้นและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยในหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

เชิงอรรถ

¹ สำหรับบทความฉบับนี้ การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์เพื่อการวางแผนและการดำเนินแผนงานท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ชุมชนในพื้นที่ ภาครัฐส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น เจ้าของที่ดิน และองค์กรจากภายนอก โดยมีเป้าหมายของกระบวนการเป็นไปเพื่อการสร้างความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานอันได้แก่สิทธิการครอบครองและกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชุมชน ตลอดจนการปรับปรุงพื้นที่พลักษณ์ทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพการตั้งถิ่นฐานและการอยู่อาศัย

² รายละเอียดในประเด็นนี้สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ใน สฤชดี ดิยะวงศ์สุวรรณ. “วิวัฒนาการขององค์กรชุมชนพื้นฟูเมืองในประเทศไทย”. ใน ชาตรี ประกิตนันทการ (บรรณาธิการ). วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้าจั่ว ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย. 8: 2554. หน้า 163-176.

³ รายละเอียดในประเด็นนี้สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ใน สฤชดี ดิยะวงศ์สุวรรณ และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ. “แนวคิดด้านองค์กรฟื้นฟูเมืองสำหรับประเทศไทย”. ใน เกียรติกร เกิดศิริ (บรรณาธิการ). วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรมและการออกแบบ. 26: 2555. 49-70.

⁴ รายละเอียดในประเด็นนี้สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ใน สฤชดี ดิยะวงศ์สุวรรณ. กรอบแนวคิด วิธีการและเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมือง. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ Built Environment Research Associates' Conference, BERAC 3, 2012 (Proceeding). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันที่ 25 พฤษภาคม 2555.

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ชมพูนุท พบสุข. การแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกพื้นที่ในเขตเมืองโดยการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนคลองลำปูน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการวางผังชุมชน. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549.

นันทิยา หุตานุกัฏ และ ณรงค์ หุตานุกัฏ. การพัฒนาองค์การชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธรรมการพิมพ์. 2549.

ปฐพี อาคานนท์ มอนซอน และปัทมา สุพรรณกุล. การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรภาคประชาสังคม: บทเรียนและวิถียุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด. 2549.

พิชิตศักดิ์ มีมาก. กระบวนการในการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนที่ถูกเพลิงไหม้ กรณีศึกษาชุมชนหลังตลาดเก่าวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเคหการ. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548.

พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540.

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. แนวคิดของการวางผังที่ให้ผลในทางปฏิบัติ. เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนาการประชุมวิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง “มหานคร”. วันที่ 24 มกราคม 2543. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. การศึกษาโครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บริเวณท่าเตียน-ปากคลองตลาด. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2542.

สกนธ์สุข มงคลสมัย. การจัดการชุมชนแออัดประเภทบุกรุก กรณีชุมชนเชื้อเพลิงพัฒนาเขตยานนาวา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเคหการ. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2544.

สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ. 2555. “แนวคิดด้านองค์การฟื้นฟูเมืองสำหรับประเทศไทย”. ใน เกรียงไกร เกิดศิริ (บรรณาธิการ). วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม และการออกแบบ. 26: 49-70.

สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2555. “ข้อสังเกตบางประการทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นชุมชนกับการฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย”. ใน ชาตรี ประทีตนาการ (บรรณาธิการ). วารสารหน้าจั่ว ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย. 9: 137-157.

สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ. “กรอบแนวคิด วิธีการและเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมือง”. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ Built Environment Research Associates’ Conference, BERAC 3, 2012 (Proceeding). คณะ

- สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันที่ 25 พฤษภาคม 2555.
- สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ. "วิวัฒนาการขององค์กรชุมชนพื้นเมืองในประเทศไทย". ใน *ชาติปริทัศน์นทการ (บรรณาธิการ). วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย*. 8: 163-176. 2554.
- เสาวนีย์ จันทสอน. *องค์กรชุมชนและกลไกของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการวางผังชุมชน. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552.
- อดิน รพีพัฒน์. *ชุมชนแออัด: องค์กรความรู้กับความเป็นจริง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2542.
- อดิน รพีพัฒน์. *รายงานการศึกษาโครงการวิจัยและปฏิบัติวิวัฒนาการชุมชนแออัดและองค์กรชุมชนแออัดในเมือง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. 2541.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์ และคนอื่นๆ. *เอกสารประกอบการเรียน วิชา 2747410 ภาวะผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แผนกการพิมพ์โรงเรียนดอนบอสโก. 2552.
- ภาษาอังกฤษ**
- Alinsky, S.D. "Community Organization and Analysis". in *American Journal of Sociology*. 46(6): 1941. pp. 797-808.
- Arnstein, S.R. "A Ladder of Participation in the USA". in *Journal of the American Planning Association*. 35(4): 1969. pp. 216-224.
- Ball, M., Le Ny, L. and Maginn, P. "Synergy in urban regeneration partnerships: property agents' perspectives". in *Urban Studies*. 40(11): 2003. 2239-2253.
- Bodin, O. and Crona, B.I. "The Role of Social Networks in Natural Resource Governance: What Relational Patterns Make a Difference?". in *Global Environmental Change*. 19: 2009. pp. 366-374.
- Bruggeman, J. *Social Networks: An Introduction*. USA: Routledge. 2008.
- Brummel, R.F., Nelson, K.C. and Jakes, P. "Burning through organizational boundaries? Examining inter-organizational communication networks in policy-mandated collaborative bushfire planning groups". *Global Environmental Change*. 22: 2012. pp.516-528.
- Conti, T. Systems thinking in quality management. *The TQM Journal*. 22(4): 2010. pp.352-368.
- de Kruijf, J.V. 2008. **Problem structuring in decision-making processes**. Retrieved August 1, from http://www.coastalwiki.org/coastalwiki/Problem_structuring_in_decision-making_processes. 2012,
- Faludi, A. **Planning Theory**. 4th edition. Urban and Regional Planning Series. Volume 7. Oxford: Pergamon Press. 1984.

- Fletcher, S. "Representing Stakeholder Interests in Partnership Approaches to Coastal Management: experiences from the United Kingdom". in **Ocean and Coastal Management. Volume 50**. 2007. pp. 606-622.
- Freeman, L.C. "Visualizing Social Networks". in **Journal of Social Structure**. 1(1) 2000.
- Gilbert, N. "The design of community planning structures". **Social Service Review**. 53(4): 1979. pp. 644-654.
- Guaraldo Choguill, M.B. "A Ladder of Community Participation for Underdevelopment Countries". in **HABITAT**. 20(3): 1996. 431-444.
- Hamdi, N. and Goethert, R. **Action Planning for Cities: A Guide to Community Practice**. Chichester: John Wiley & Sons Ltd. England. 1997.
- Hughes, J. and Carmichael, P. "Building Partnerships in Urban Regeneration: a case study from Belfast". in **Community Development Journal. Volume 33**. Number 3. 1998. pp 205-225.
- Huisman, M. and van Duijn, M.A.J. "Software for Social Network Analysis". In P.J.Carrington, J. Scott, and S. Wasserman (Eds.). **Models and Methods in Social Network Analysis** New York: Cambridge University Press. 2005. pp. 270-316.
- Lichfield, D. "Organization and Management". in P. Robert and H. Sykes (eds.). **Urban Regeneration: A Handbook**. London: SAGE Publication. 2000.
- Nelson, S. "The Nature of Partnership" in Urban Renewal in Paris and London. **European Planning Studies**. 9(4): 2001. pp. 483-502.
- Nooy, W.C., Mrvar, A. And Batagelj, V. **Exploratory Social Network Analysis with Pajek**. Cambridge Press, Cambridge. 2005.
- Prell, C., Hubacek, K. and Reed, M. "Stakeholder Analysis and Social Network Analysis" in Natural Resource Management. **Society & Natural Resource**. 22(6): 2009. pp. 501-518.
- Repetti, A. and Prelaz-Droux, R. "An urban monitor for a participative urban planning". in **GISDECO, Seven International Seminar on GIS in Development Countries**. 15-18 May 2002. Retrieved October 2, 2012, from http://www.gisdevelopment.net/proceedings/gisdeco/sessions/s1_alexpf.htm
- Roberts, P. and Sykes, H. **Urban Regeneration: A Handbook**. London: Sage publication. 2000.
- Scott, John. **Social Network Analysis: a handbook**. London: SAGE Publication. 2000.
- Tiyawongsuwan, S. "Social Network and Urban Regeneration Processes". in **Proceeding Asian Association of Urban and Regional Studies (AAURS) Conference**, Bangkok, Thailand, December 11-12, 2011. pp. 124-135.
- Tsenkova, S. "Partnerships in Urban Regeneration: From 'Top Down' to 'Bottom Up' Approach". In Tsenkova, S. (ed.) **Urban Regeneration: Learning from the British Experience**. Calgary: University of Calgary. 2002. pp.73-84.

238 หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม
วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

van Bortel, G. *“Network Governance in Action: The Case of Groningen, Complex Decision-making in Urban Renewal”*. International Conference . Sustainable Urban Areas. 25-28 June 2007. Rotterdam.

Vilaplana, B. *Partnerships and Networks as New Mechanisms Towards Sustainable Urban Regeneration*. Development Planning Unit. University College London. 1998. http://www.ucl.ac.uk/dpu/k_s/publications/working_papers/WP_91.pdf

Roles of Community-Based Organizations in the Participation Process for Community Development of Developing Country: a Case Study in Bangkok Area

Sarit Tiyawongsuwan, Ph.D.

Faculty of Architecture,
Khone Kaen University

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the level of community participation in community development projects, Baan-monkong initiative, in Bangkok metropolis 2) to comparative study of roles of CBOs (Community-based Organizations) in different levels of community participation and 3) to study characterization of communication among CBO members in the different levels of community participation. The research methodology was divided into two levels: 1) the overview level had the unit of analysis was CBOs in community development projects in Bangkok metropolis and 2) the in-depth level had the unit of analysis was CBO members by selecting case studies with the classification levels of community participation in community development projects.

Data collection methods had 3 ways including 1) to gather secondary data from CODI (Community Organizations Development Institute) 2) to in-depth interview from key informant in community development projects and 3) to interview by questionnaires with unit of analysis at two levels. The data analysis was made by statistical technique to compare of different levels of CBO participation, and by technique of SNA (social network analysis) for describe roles of CBOs.

Research finding that 1) The meaning of perception is key to community conglomeration, namely a problem situation has effect to unstable dwelling of people that make people's conscious perception in situation to finding solution and make to communicate with other people who have same situation. 2) Community conglomeration should made by people's conscious perception in objective of conglomeration, but should not made by agent's intervention because of it make meaning of perception decrease. 3) Decision-making of CBOs in each state of program contribute to different levels of community participation and 4) community participation at partnership level use small group in organization to communicate with other members that lead to network linkage at all. The network makes to raise people's perception and meaning contribute to roles of member in community conglomeration and decision-making together.

Keyword: Roles of community-based organization, Participation process, Community development

